שואלת הגמרא: **אוֹרְחָא דְּמֵילְתָא** כַּמָּה – מה היא הרגילות ודרך העולם, כלומר, אף מי שיכול לפתות את אשתו שתתן לו רשות לפרוש כרצונו, כמה זמן ראוי לו לפרוש מביתו ולא ישא על כך חטא. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב**, ראוי לנהוג שישהה לסירוגין חֹדֶשׁ **בָּאן** – בבית המדרש שבעיר אחרת, **וְחֹדֶשׁ בַּבַּיִת**. וראיה לשיעור זה, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי המשרתים שעבדו את דוד המלך, (דה"י א' כז א) 'וְהַמְשָׁרְתִים אֶת הַמֶּלֶךְ לְכָל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת **הַבָּאָה וְהַיּוֹצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה**', והיינו שהיו שתי מחלקות קבועות המשמשות כל אחת ששה חדשים בדילוג, חודש בבית המלך וחודש בביתם. ואף כאן, יכול התלמיד ללכת לעיר אחרת כדי ללמוד תורה חודש אחד, ולשוב לשהות חודש אחד בביתו.

מביאה הגמרא את דעת החולק: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, ההנהגה הראויה היא, **חֹדֶשׁ** אחד **בָּאן וּשְׁנַיִם בְּבֵיתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי האנשים ששלח שלמה המלך מארץ ישראל לכרות עצים בלבנון לצורך בנין בית המקדש, שהיו שלשים אלף אנשים, ונאמר (מלכים א' ה כח) 'וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת [–היו מתחלפים] **חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַּלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ**', והיינו שכל עשרת אלפים איש היו עובדים חודש אחד בלבנון, וחזרים לביתם לחודשים.

הגמרא מבררת מדוע כל אחד מהאמוראים לא למד מהפסוק שהביא חבירו. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי נַמִּי, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר** מֵהַהִיא – ואף רב, מדוע לא למד דין זה מהפסוק העוסק בבנין בית המקדש, שמבואר שצריך לשהות חודשיים בבית. משיבה הגמרא: **שַׁאנִי** – שונה הוא **בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ** כיון **דְּאֶפְשָׁר** לבנותו **עַל יְדֵי אֲחֵרִים**, ולכן היו הפועלים שוהים בביתם חודשיים, אך לימוד התורה שמוטל על האדם אינו יכול להיעשות על ידי אחרים, ולכן רשאי לשהות בביתו חודש אחד ולחזור ללימודו.

ממשיכה הגמרא ושואלת: **וְרַבִּי יוֹחָנָן, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר** מֵהַהִיא – מדוע לא למד דין זה מהפסוק האמור לגבי משרתי דוד המלך, ששהו רק חודש אחד בביתם. משיבה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם, **דְּאִית** לֵיהּ **הַרְווָחָה** – שההולך לעבוד בבית המלך יש לו הרווחה בפרנסתו, ומתרצה אשתו שיהיה רק חודש בביתו כדי שיהיו לה מזונות ותכשיטים בריווח, אך לימוד תורה זו מצוה רק שלו, ואינה מתרצה שיהיה רק חודש בבית, אלא עליו לשהות חודשיים בביתו וחודש בבית המדרש.

* * *

אגב מחלוקת רב ורבי יוחנן בשיעור הראוי לפרוש מביתו ללמוד תורה, מביאה עוד מחלוקת ביניהם: **אָמַר רַב, אֲנָחָה שׁוֹכֶרֶת חֲצִי כח גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם. שֶׁנֶּאֱמַר** בנבואת יחזקאל על חורבן ירושלים, (יחזקאל כא יא) 'וְאַתָּה בֶּן אָדָם **הַאֲנַח** בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם, **וּבְמְרִירוּת תֵּאָנַח**', והיינו, שהאנחה שוברת את הגוף עד המתנים, שהם באמצע הגוף. **וְרַבִּי** יוֹחָנָן חלק **וְאָמַר**, אנחה שוברת **אַף כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר** בפסוק שאחריו, 'וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מֶה אַתָּה נֶאֱנָח, **וְאָמַרְתָּ, אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה, וְנָמֵס כָּל לֵב וְרָפוּ כָל יָדַיִם וְכָהֲתָה** [–תקצר] כָּל רוּחַ, וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מָיִם', הברכים ינועו ברתת ובהלה ללא מנוחה כמו מים, ומוכח שהאנחה שוברת את כל הגוף, שהרי הוזכרו בפסוק אברים מכל הגוף.

מבררת הגמרא מדוע כל אחד מהאמוראים מיאן בדרשת חבירו. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן נַמִּי, הַכְתִיב** 'בִּשְׁבְרוֹן מָתְנַיִם', הרי שאנחה שוברת רק חצי גוף. משיבה הגמרא: **הַהִיא** – פסוק זה, מלמד רק **דְּכִי מָתְחֲלָא** – שכאשר מתחילה האנחה לשבר את כח הגוף, **מִמָּתְנַיִם מָתְחֲלָא** – היא מתחילה, אך לבסוף היא מגיעה לכל הגוף.

ממשיכה הגמרא ושואלת: **וְרַב נַמִּי, הַכְתִיב** שעל ידי האנחה 'וְנָמַס **כָּל לֵב, וְרָפוּ כָל יָדַיִם, וְכֹהֲתָה כָּל רוּחַ**', ומוכח שהאנחה משברת כל גופו של אדם. משיבה הגמרא: **שַׁאנִי** – שונה היא האנחה המגיעה מחמת **הַשְׁמוּעָה** על חורבנו **דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּתַקִּיפָא טוּבָא** – שחזקה וקשה היא מאד, עד כדי שבירת כל הגוף, אך סתם אנחה אינה שוברת אלא חצי הגוף.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **הַהוּא יִשְׂרְאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דַּהֲווּ** כח **קָאָזְלֵי בְּאוֹרְחָא כַּהֲדֵי הֲדָדֵי** – מעשה ביהודי וגוי שהיו מהלכים יחד בדרך, **לֹא אִימְצֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְסַגְוֵיי כַּהֲדֵי** – לא הצליח הגוי ללכת עם **הַיִשְׂרְאֵל**, שהיה הישראל מהלך מהר בכח רב. רצה הגוי לגרום לישראל ללכת לאט, **אַדְכְּרֵיהּ** – הזכיר לו את **חוּרְבַּן בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ. נָגִיד וְאִיתְּנַח** – נאנח היהודי, **וַאֲפִילּוּ הָכִי לֹא אִימְצֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְסַגְוֵיי כַּהֲדֵיהּ** – ואף על פי כן לא הצליח הגוי ללכת יחד במהירות כמותו. **אָמַר** לֵיהּ הגוי, **לָאו** – האם לא **אָמְרִיתוּ שַׁאנָחָה שׁוֹבֶרֶת חֲצִי גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם**, ומדוע לא גרמה לך האנחה להאט בהילוכך. **אָמַר** לֵיהּ הישראל, **הָנֵי מִילֵּי** – דבר זה, שאנחה שוברת חצי גופו של אדם, הוא רק **בְּמַילְתָא חֲדַתְּי** – דבר חדש שאירע לאדם, **אֲבָל הָא, דְּשִׁנְּנָן בָּהּ** – שמועה זו של חורבן בית המקדש, שכבר הורגלנו בה, **לֹא. דְּאָמְרֵי אִינָשֵׁי** – שרגילים בני אדם לומר, **דְּמַלְפֵּיה תְּכָלֵי** – אשה הרגילה לְשַׁכֵּל את בניה, **לֹא בַּהֲתָה** – אינה מפחדת שוב במות אחד מהם, כיון שכבר הורגלה בכך. ואף אנו כבר הורגלנו בצער זה.

* * *

שנינו במשנה: **תַּפָּיְילִין** עונתם **בְּכָל יוֹם**. מבררת הגמרא: **מַאי** – מי הם 'תַּפָּיְילִין'. משיבה הגמרא: **אָמַר רָבָא, בְּנֵי פִּירְקֵי** – תלמידים שרבם מצוי בעירם, ולומדים בבית המדרש שבעיר וחוזרים בערב לביתם. מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **אַבַּיֵי, מֵאן דְּכָתְבִיב בְּהוּ** – אותם שכתוב עליהם הפסוק (תהלים קכז ב) 'שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שָׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ **שֵׁנָא**', כלומר, בחינם הוא עמלכם, העוסקים במלאכה ומקדימים לקום בבוקר ומאחרים לישב בלילה, ומחמת כן אתם אוכלים לחמכם בעצב, שהרי כן יתן ה' שכר לאותם המנדדים שינה מעיניהם לכבודו ולמצותו, **וְאָמַר רַב יִצְחָק**, מי הם אותם המנדדים שינה לכבוד ה', **אִלּוּ נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמְּנַדְּדוֹת שֵׁינָה מֵעֵינֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה** להמתין לבעליהן עד שישובו מבית המדרש, ומחמת זה הן זוכות **וּבָאוֹת לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא**, הרי שאותם בני פירקי נמצאים בשעת שינה בבית המדרש, **וְאַתְּ אָמַרְתְּ** ש'טיילים' שעונתם בכל יום הם **בְּנֵי פִּירְקֵךְ**, והרי כיון שהם מאחרים לשוב לביתם, אין להם פנאי לקיים עונתם כל לילה.

מחמת קושיא זו מפרש אביי באופן אחר מי הם ה'טיילים': **אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי**, פירוש המשנה הוא **כִּדְרַב, דְּאָמַר רַב**, הטיילין הם **בְּגוֹן רַב שְׁמוּאֵל בַּר שֵׁילַת**, שהיה מלמד תינוקות ומתפרנס מהן, **דְּאָכִיל מְדִידֵיהּ וְשָׁתֵי מְדִידֵיהּ** – שאוכל ושותה משל עצמו, **וְנָגֵי בְּטוּלָא דְּאַפַּדְנֵיהּ** – וישן בצל ביתו, ואינו יוצא לסחורה מחוץ לביתו, **וְלֹא חָלִיף פְּרִיסְתֵּקָא דְּמַלְכָּא אַבְּבֵיהּ** – שליח מלך פרס אינו עובר על פתח ביתו לשאול לו עבודת המלך, כיון שאינו עשיר בעיניהם. ומתוך שלוותו יש לו פנאי לקיים עונתו בכל יום.

דעה נוספת: **כִּי אֲתָא** – כשבא **רָבִין** מארץ ישראל לבבל **אָמַר**, 'טיילים' היינו **בְּגוֹן מְפַנְקֵי דְּמַעֲרְבָא** – המפונקים שבארץ ישראל, שמעונגים הם במאכל ומשתה, ולכן הם בריאים ובעלי כח לקיים עונתם כל יום.

הגמרא מביאה שני מעשים להראות את כוחם של בני ארץ ישראל: **רַבִּי אַבָּהוּ, הֲוָה קָאֵי בֵּי בָּאנֵי** – היה עומד בבית המרחץ, **הֲווּ סָמְכֵי לֵיהּ תְּרֵי עַבְדֵי** – ותמכו בו שני עבדים. **אִיפְּחִית בֵּי בָּאנֵי מִתּוּתֵיהּ** – נשבר המרחץ תחתיו, ונפל הוא ועבדיו לתחתית המרחץ, ששם מתאספים המים. **אִיתְרַמֵי לֵיהּ עַמּוּדָא** – הזדמן לרבי אבהו עמוד, **סָלִיק וַאֲסְקִינְהוּ** – עלה על העמוד בידו האחת, ובידו השניה העלה את שני עבדיו.

מעשה נוסף: **רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה קָסָלִיק בְּדַרְגָּא** – עלה במדרגות, **הֲווּ סָמְכֵי לֵיהּ** – תמכו בו **רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי, אִיפַּחֲתָא דַּרְגָּא תּוּתֵיהּ** – נשברה המדרגה תחתיו, ונפלו שלשתם. **סָלִיק וַאֲסְקִינְהוּ** – טיפס ועלה רבי יוחנן מתחתית המדרגות, והעלה עמו אף את רב אמי ורב אסי. **אָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנָן** לרבי יוחנן, **וְכִי מֵאַחַר דְּהָכִי** – כיון שכוחך רב כל כך, **לָמָּה לֵיהּ לְמֵיסְמְכֵיהּ** – לשם מה אתה זקוק שיסמכו

המשך בעמוד רלז

אותך. **אָמַר** לְהוּ, **אִם** כֵּן שאתיש את כוחי כעת ולא יסמכוני, מָה **אֲנִיחַ** כח בעצמי להשתמש בו לֶעָת זִקְנָה.

* * *

שנינו במשנה: **וְהַפּוֹעֲלִים** עונתם **שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת**. מקשה הגמרא: **וְהָתַנְיָא** בברייתא, **הַפּוֹעֲלִים**, עונתם **אַחַת בְּשַׁבָּת**. מתרצת הגמרא: **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, **לֹא** קַשְׁיָא, **כָּאן** – במשנה, מדובר **בְּעוֹשִׂין** מְלָאכָה **בְּעִירָן**, שאז עונתם פעמים בשבת, **וְכָאן** – בברייתא, שנאמר שעונתם רק אחת בשבת, מדובר **בְּעוֹשִׂין** מְלָאכָה **בְּעִיר אַחֶרֶת**. ומסייעת הגמרא לתירוץ זה מברייתא: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, **הַפּוֹעֲלִים** עונתם **שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת**, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים **בְּעוֹשִׂין** מְלָאכָה **בְּעִירָן**, **אֲבָל בְּעוֹשִׂין** מְלָאכָה **בְּעִיר אַחֶרֶת**, עונתם פעם **אַחַת בְּשַׁבָּת**.

שנינו במשנה: **הַחַמָּרִים** שיוצאים לכפרים להביא תבואה למכור בשוק, עונתם **אַחַת בְּשַׁבָּת**. הגמלים, עונתם אחת לשלושים יום. הספנים, עונתם אחת לששה חדשים. מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנָן **לְאַבָּיֵי**, שנינו ברישא שהמדיר את אשתו מתשמיש המטה יוציא אחר שבוע או שבועים, וכי **אֵיכְפַּל** – טרח **הַתָּנָא לְאַשְׁמוּעִינַן** הלכה שאינה נוהגת אלא בְּמַיָּיל שעונתו כל יום, **וּפוֹעֵל** העושה מלאכה בעירו, שעונתו שתים בשבת, שכיון שמדירים אותה לשבוע, ביטלו עונתה. שהרי אפילו החמרים עונתם רק פעם בשבוע, ואין צריך לומר הגמלים שעונתם רק פעם בחודש והספנים שעונתם רק פעם בחצי שנה, ולגביהם אם מדירה לזמן זה הרי לא מסתבר שיצטרך להוציאה. מתרצת הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ אביי, **לֹא** – דין זה אינו שייך רק בטייל ופועל,

אלא **אַבּוּלְהוֹ** – על כל המנויים במשנתינו. תמהה הגמרא: **וְהָא** – והרי ספנים עונתם אחת **לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים קָאָמַר** התנא, ומדוע אם הדירה מתשמיש שבוע אחד כבר יוציא. מתרצת הגמרא: משום **שְׁאנוּ הָנֵי מִילֵּי הָצער של מִי שֶׁמתענה וְיֵשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ**, ואם ירצה יוכל לאכול, **לְמִי שֶׁמתענה וְאֵין לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ**, ואף כאן, כל עוד שאינו מדירה הנאה, אף שאינו משועבד לקיים עונה יותר מפעם בששה חדשים, מכל מקום מצפה היא שמא יגיע בתוך הזמן הזה ויפקדנה. אך כיון שהדירה מתשמיש שוב אינה מצפה לו, ולכן אפילו אם הדירה רק ליותר משבת אחת, יוציא.

* * *

שנינו במשנה: החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלשים יום. הגמרא דנה האם אדם רשאי לשנות את אומנותו, באופן שעל ידי כך תתמעט עונתו. **אָמַר** לֵיהּ **רַבָּה בַּר רַב חָנָן לְאַבַּיֵי**, אדם שבשעת נישואיו היה **חַמָּר**, שעונתו אחת בשבת, **וְנַעֲשָׂה** – ורוצה להיעשות **גַּמָּל**, שעונתו אחת לשלשים יום, כיון שפרנסת הגמל מרווחת יותר משל החמר, **מַאי** – מה דינו, האם עדיף לאשה שתהיה הרווחה בבית יותר מריבוי עונתה, ורשאי לשנות אומנותו בלא רשותה כדי שתרווח פרנסתו, או שנח לאשה בריבוי עונה יותר מבהרווחה, ואינו רשאי לשנות. **אָמַר** לֵיהּ אביי, אינו רשאי לעשות כן, ואף שעל ידי זה תהיה הרווחה בביתו, שהרי שנינו במשנה (סוטה כ.), **רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב** – מעט מזונות, אך **וְתִיפְלוּת** – שבעלה יהיה עמה, **מֵעֲשָׂרָה קַבִּין** מזונות, **וּפְרִישׁוּת** – שבעלה רחוק ממנה.

* * *

שנינו במשנה: התלמידים יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום וכו', **הַפַּפָּנִים** עונתם **אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. פוסקת הגמרא את ההלכה: **אָמַר רַב בְּרוֹנָא, אָמַר רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר**.

הגמרא מביאה שיש החולקים על רבי אליעזר: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אָמַר רַב**, זוֹ – משנתינו, המתירה לתלמידים לצאת מביתם ללא רשות נשותיהם רק חודש אחד כדי ללמוד תורה בעיר אחרת, **דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה אפילו שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת** נשותיהם.

אָמַר רָבָא, סָמְכוּ רַבָּנָן – סומכים תלמידי חכמים **אַדְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה**, שאמר שחכמים חולקים וסוברים שמותר לילך ללמוד תורה ללא רשות האשה אפילו כמה שנים, **וְעָבְדֵי עוּבְדָא** – ועושים מעשה כמותו, ודבר זה הוא **בְּנַפְשַׁיְיהוּ** – פוגע בנפשותם, שהם נענשים ומתים.

מביאה הגמרא מעשה בענין זה: **בִּי הָא** – כמו מעשה זה שאירע, **דְּרַב רְחוּמֵי הֲוָה שָׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרָבָא בְּמָחוֹזָא** – רב רחומי היה רגיל ללמוד לפני רבא בעיר מחוזא, **וַהֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ כָּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי** – והיה רגיל לשוב לביתו כל ערב יום כיפור. **יוֹמָא חַד מְשַׁכְּתֵיהּ שְׁמַעְתָּא** – יום אחד, בערב יום כפור, נמשך בלימודו, ולא הגיע בזמן שרגיל היה להגיע, **הֲוָה מְסַכְּיָא דְּבִיתְהוּ** – היתה אשתו מצפה ואומרת **הַשְׁתָּא אָתֵי הַשְׁתָּא אָתֵי** – עתה יבוא, עתה יבוא, **וְלָא אָתָא** – ולא בא. **חָלַשׁ דַּעְתָּהּ** – הצטערה אשתו על כך, **אַחֵית דְּמָעָתָא מֵעֵינָהּ** – והורידה דמעה מעינה. באותו זמן שהורידה דמעה **הֲוָה יָתִיב בְּאִיגָּרָא** – ישב רב רחומי בגג, **אִפְּחֵית אִינָּרָא מִתּוּתֵיהּ** – נשבר הגג מתחתיו ונפל, **וְנָח נַפְשֵׁיהּ** – נפטר רב רחומי.

* * *

שואלת הגמרא: **עוֹנָה שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵימַת**. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת**, כלומר, פעם אחת בשבוע, וזמנה בליל שבת.

מביאה הגמרא אסמכתא לשיעור זה: נאמר בפסוק על תלמיד חכם (תהלים א ב–ג) 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה, וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ', ומשמע שיש לו עת מיוחדת לתת פריו, **וְאָמַר רַב יְהוּדָה, וְאִיתֵימָא** [–ויש אומרים] שאמר זאת **רַב הוּנָא, וְאִיתֵימָא** שאמר זאת **רַב נַחְמָן, זֶה הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת**.

מביאה הגמרא מעשה בענין זה: **יְהוּדָה בְּרֵיהּ** [–בנו] **דְּרַבִּי חִיָּיא, חַתְנֵיהּ** [–חתנו] **דְּרַבִּי יַנַּאי הֲוָה אָזֵיל וְיָתִיב בְּבֵי רַב** – היה הולך וישב כל השבוע בבית המדרש בתלמודו, **וְכָל בֵּי שַׁמְשֵׁי** – כל ערב שבת בין השמשות **הֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ** – היה מגיע לביתו, **וְכִי הֲוָה אָתֵי, הֲוָה קָא חָזֵי קַמֵּיהּ עַמּוּדָא דְּנוּרָא** – וכשהיה בא לביתו, היה רואה רבי ינאי שמקדים והולך לפניו עמוד אש. **יוֹמָא חַד מְשַׁכְּתֵיהּ שְׁמַעְתָּא** – יום אחד, נמשך בשמועתו, ולא הגיע בזמן לביתו, **וְיָתֵיב וְלָא חָזֵי הַהוּא סִימָנָא** – כיון שלא ראה רבי ינאי את אותו סימן של עמוד האש, **אָמַר לְהוּ רַבִּי יַנַּאי** לבני ביתו, **כְּפוּ מִטָּתוֹ** – היפכו את מטתו, כדרך המתאבלים, **שֶׁאִילְמָלֵי יְהוּדָה הֵיכָן, וּדְאִי שְׁלֹא בְּיַשְׁלֵ עוֹנָתוֹ**. ואמנם לפי האמת היה יהודה חי, אך כיון שאמר כן רבי ינאי, **חַיָּאי** – היו דבריו **'כְּשֶׁנֶּאֱמַר שֶׁיֹּצֵא מִלְּפָנַי הַשַּׁלִּיט'** (קהלת י ה), **וְנָח נַפְשֵׁיהּ** – נפטר רב יהודה.

* * *

הגמרא מביאה מעשים שונים בענין נשואין: **רַבִּי** – רבינו הקדוש, **אִיעַסֵּק לֵיהּ לְבְרֵיהּ בֵּי רַבִּי חִיָּיא** – התעסק להשיא לבנו את בתו של רבי חייא, אך **כִּי מָטָא** – כשהגיע **לְמֵיכְתַּב כְּתוּבָּה, נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּיתָא** – נפטרה הנערה, בתו של רבי חייא. **אָמַר רַבִּי, חֵם וְשָׁלוֹם פְּסוּלָא אִיכָּא** – שמא יש פסול יחוס המונע נישואין אלו. **יָתְבוּ** – ישבו **וְעַיְינוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת** בייחוסיהן, **וּמְצאוּ שֶׁרַבִּי אַתַּי** [–בא] **מִשְּׁפָטְיָה בֶּן אֲבִיטַל** אשת דוד, והרי הוא מצאצאי דוד המלך, **וְאִילוּ רַבִּי חִיָּיא אַתַּי מִשִּׁמְעֲי אֲחִי דָּוִד**, ואין ראוי לבן מלך לישא אלא בת מלכים, ולכן נפטרה הנערה.

ממשיכה הגמרא את המעשה: **אָזֵיל אִיעַסֵּק לֵיהּ לְבְרֵיהּ** – הלך רבי ועסק להשיא לבנו אשה **בֵּי רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִימְרָא**, ואירס את בתו. **פָּסְקוּ לֵיהּ תְּרֵי סְרֵי שְׁנִין** – קצבו לו שתים עשרה שנים **לְמֵיזַל בְּבֵי רַב** – לילך ללמוד תורה בבית מדרש קודם שישאנה. אך לפני שהלך **אַחְלְפוּהָ קַמֵּיהּ** – העבירו את ארוסתו לפניו וראה את יופיה, **אָמַר לְהוּ** בנו של רבי, **נִיהָוּ שִׁית שְׁנִין** – יהיו רק שש שנים שאלך ללמוד תורה, ואחר כך אכנסנה, ולא אמתין שתים עשרה שנה. **אַחְלְפוּהָ קַמֵּיהּ** – חזרו והעבירוה לפניו, **אָמַר לְהוּ** בנו של רבי, **אִיכְּנִים וְהָדַר אֵיזִיל** – רצוני לשאתה תחילה, ורק אחר כך לילך ללמוד בבית מדרש. **הֲוָה קָא מְכַסֵּיף** – התבייש בנו של רבי **מֵאֲבוּהָ** – מאביו, שחזר בו מתנאו מחמת אהבתו אותה. **אָמַר לֵיהּ** רבי בדרך פיוס, **בְּנִי, דַּעַת קוֹנָךְ יֵשׁ בָּךְ** – נהגת בזה כפי שנהג הקדוש ברוך הוא עם ישראל, **דִּמְעִיקָּרָא** – בתחילה **כְּתִיב** (שמות טו יז) **'תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה' מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ'**, כלומר, שתחילה יביא ה' את ישראל לארצם, ואחר כך יבנה בית המקדש, **וּלְבַסּוֹף כְּתִיב**, שכבר בהיותם במדבר (שם כה ח) **'וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם'**, ואף אתה, בתחילה רצית קודם ללמוד תורה ואחר כך לבנות ביתך, ובסוף חזרת בך, והנך רוצה לבנות ביתך קודם.

מביאה הגמרא את המשך המעשה: **אָזֵיל** [–הלך] בנו של רבי, אחר שנשא את בתו של רבי יוסי בן זימרא, **יָתִיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנֵי בְּבֵי רַב** – ישב שתים עשרה שנים בבית המדרש. **עַד דְּאָתָא** – עד שבא לביתו, **אִיעַקָּרָא דְּבִיתְהוּ** – נעשתה אשתו עקרה, משום שכך דרך אשה ששוהה עשר שנים בלא בעל, שנעשית עקרה. **אָמַר רַבִּי, הֵיכִי נַעֲבִיד** – מה נעשה כדי שיהיו לו בנים, **נְגָרְשָׁהּ** – אם יגרש את אשתו וישא אשה אחרת הראויה לילד, **יֹאמְרוּ** הבריות **עֲנִייָה זוֹ לַשָּׁוְא שִׁמְּרָה** – לחינם המתינה אשה זו לבעלה עד שיחזור מבית המדרש, ולבסוף גירשה. **נִינְסְבִי אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי** – אם לא יגרשה אלא ישא עליה אשה אחרת, כדי שיהיה לו בנים ממנה, **יֹאמְרוּ** הבריות, **זוֹ** – האשה השניה היא **אִשְׁתּוֹ**, שיש לו ממנה בנים, **וְזוֹ** בתו של רבי יוסי בן זימרא, היא רק **זוֹנָתוֹ**. לכן, **בָּעֵי עָלָהּ רַחֲמֵי** –

המשך בעמוד רנ"ו

ביקש רבי על בתו של רבי יוסי בן זימרא רחמי שמים, וְאִיתַסִּיאַת – והתרפאה, וילדה.

מעשה נוסף בענין דומה: רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן חֲכִינַאי, הֲוָה קָאָזִיל לְבֵי רַב בְּשִׁילְהֵי הִלּוּלְיֵהּ – הלך לבית המדרש מעט קודם סיום שבעת ימי נישואיו דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, אֲמַר לֵיהּ רבי שמעון בר יוחאי לרבי חנניה בן חכינאי, אִיעַכַּב לִי עַד דְּאָתֵי בַּהֲדָךְ – המתן לי עד שאסיים את שבעת ימי נישואיו, ואבוא אתך לבית המדרש. לֹא אִיעַכַּב לֵיהּ – לא המתין לו רבי חנניה בן חכינאי, אָזַל יָתִיב תְּרֵי סְרֵי שָׁנֵי כְּבֵי רַב – הלך רבי חנניה בן חכינאי וישב שתים עשרה שנים בבית המדרש. עַד דַּאֲתֵי – עד שבא רבי חנניה בן חכינאי בחזרה לביתו, אִישְׁתַּנּוּ שְׁבִילֵי דְּמָתָא – השתנו שבילי העיר, מחמת שנבנו בתים חדשים, ונסתמו מבואות הרחובות, וְלָא יָדַע לְמֵיזַל לְבֵיתֵיהּ – לא הכיר את הדרך כיצד לילך לביתו. אָזַל יָתִיב אַגּוּדָּא דְּנַהֲרָא – הלך וישב על שפת הנהר, שָׁמַע לְהַהִיא רְבִיתָא דַּהֲווּ קָרוּ לָהּ – שמע שהיו קוראים לנערה אחת 'בַּת חֲכִינַאי, בַּת חֲכִינַאי, מַלִּי קוּלְחָךְ וְתָא נַיְזִיל' – מלאי כדך ובואי נלך. אָמַר בליבו, שְׁמַע מִינָּהּ חַאי רְבִיתָא דִּידָן – יש להבין מקריאות אלו שנערה זו היא בתי. אָזַל בָּתְרָהּ – הלך אחריה עד שהגיעה לביתו, ובאותה עת הָוָה יָתִיבָא דְּבִיתְהוּ וְקָא נָהֲלָה קְמָחָא – היתה אשתו יושבת ומנפה קמח, דַּל עֵינָהּ חֲזִיתֵיהּ – הרימה עיניה וראתה אותו, סָוֵי לְבָהּ – נדמה פתאום לליבה שזהו בעלה, ומחמת כן פָּרַח רוּחָהּ – פרחה נשמתה. אָמַר לְפָנָיו – אמר רבי חנניה בן חכינאי לפני ה', רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲנָיֵיה זוֹ שהמתינה זמן כה רב שאחזור מבית המדרש, וכי זֶה שְׂכָרָהּ. בְּעָא רַחֲמֵי עָלָהּ, וְחַיְיָה – ביקש עליה רחמים, וקמה לתחיה.

מביאה הגמרא מעשה נוסף באותו ענין: רַבִּי חֲמָא בַּר בִּיסָא, אָזַל יָתִיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנֵי בְּבֵי מִדְרָשָׁא – הלך וישב ללמוד שתים עשרה שנה בבית המדרש. כִּי אָתָא – כשחזר לביתו, אָמַר, לֹא אִיעֲבֵיד כְּרַעֲבִיד בֶּן חֲכִינַאי – לא אעשה כפי שעשה רבי חנניה בן חכינאי, שהגיע פתאום לביתו ונבהלה אשתו ומתה. ולכן עָיֵיל יָתִיב בְּמִדְרָשָׁא – נכנס וישב בבית המדרש שבעירו, וְשָׁלַח שליח לְבֵיתֵיהּ – להודיע לאשתו שבא. באותו זמן שישב בבית המדרש אָתָא רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרֵיהּ – בא בנו של רבי חמא וְיָתִיב קַמֵּיהּ – ישב לפניו, אך לא הכירו אביו, מחמת שכבר עברו שתים עשרה שנה מיום שעזב את ביתו. הֲוָה קָא מַשְׁאֵיל לֵיהּ שְׁמַעְתָּא – היה רבי אושעיא בנו שואלו שאלות בתלמודו, וְחָזָא דְּקָא מַתְחַדְּרֵי שְׁמַעְתֵּיהּ – ראה רבי חמא ששמועותיו של הנער מחודדות וסדורות לו כראוי, חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ – הצטער רבי חמא ואָמַר, אִי חַיֵּי הָנָא, הֲוָה לִי זֶרַע כִּי הַאי – אילו הייתי נשאר כאן, הייתי מלמד את בני תורה, והיה מחודד כמו הנער הזה. לאחר זמן עָיֵל לְבֵיתֵיהּ – נכנס רבי חמא לביתו, עָיֵל בְּרֵיהּ – נכנס בנו אחריו לביתו, אמנם רבי חמא לא הבין שהנער בא לשם כיון שזה ביתו, ולכן קָם קַמֵּיהּ – קם רבי חמא מפניו, דחוּא סָבַר – חשב רבי חמא שלְמַשְׁאֵלֵיהּ שְׁמַעְתָּא קָא בָּעֵי – שבא הנער לשאול אותו עוד בתלמודו, וכיון שהיה מחודד בעיניו קם לכבודו. אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ – אמרה לו אשתו, מִי אִיכָּא אֲבָא דְּקָאִים מְקַמֵּי בְּרָא – וכי יש אב שקם לפני בנו, ומתוך כך הבין שנער זה הוא בנו. קָרֵי עֲלֵיהּ – קרא עליו רַמֵּי בַּר חָמָא את הכתוב (קהלת ד יב) 'וְחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק', זֶה רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חָמָא בַּר בִּיסָא, שהוא דור שלישי של חכמים.

* * *

הגמרא מביאה מעשה בתחילת לימודו של רבי עקיבא: רַבִּי עֲקִיבָא, רַעְיָא – רועה צאנו דְּבֶן כַּלְבָּא שָׁבוּעַ הָוָה, חֲזִיתֵיהּ בְּרַתֵּיהּ, דַּהֲוָה צְנִיעַ וּמְעַלֵּי – ראתה אותו בתו של כלבא שבוע, שהוא צנוע ובעל מדות טובות. אָמְרָה לֵיהּ לרבי עקיבא, אִי מְקַדַּשְׁנָא לָךְ, אָזְלַתְּ לְבֵי רַב – אם אתקדש לך, האם תלך לבית מדרש ללמוד תורה. אָמַר לָהּ רבי עקיבא, אֵין [–כן]. וכיון שידעה שאביה לא יסכים לכך, אִיקַּדְּשָׁא לֵיהּ בְּצִנְעָה – התקדשה לרבי עקיבא בסתר, וְשַׁדַּרְתֵּיהּ – ושלחה אותו ללמוד תורה. שָׁמַע אֲבוּהָ שעשתה כן, אַפְקַהּ מִבֵּיתֵיהּ, אַדַּרְהּ הָנָאָהּ מְנִכְסֵיהּ – הוציאה מביתו, והדיר אותה הנאה מנכסיו. אָזַל – הלך רבי עקיבא, יָתִיב תְּרֵי סְרֵי שְׁנִין בְּבֵי רַב – ישב שתים עשרה שנה בבית המדרש. כִּי אָתָא – כשחזר לביתו, אֵיתֵי כַּהֲדֵיהּ תְּרֵי סְרֵי אַלְפֵי תַּלְמִידֵי – הביא עמו עשר אלף תלמידים. כשהתקרב לביתו, שָׁמְעֵיהּ לְהָהוּא סָבָא – שמע רבי עקיבא זקן אחד דְּקָאָמַר לָהּ לאשתו, עַד כַּמָּה